

אלו פירות מחוייבים בתרומות ומעשרות?

מ"א

תרומות ב, א: כל אוכל אדם הנשמר שגידוליו מן הארץ חייב בתרומה, ומצוה עשה להפריש ממנו ראשית לכהן שנאמר ראשית דגןך תירושך ויצהרך תתן לו, מה דגן תירוש ויצהר מאכל בני אדם וגידוליו מן הארץ ויש לו בעלים שנאמר דגןך אף כל כיוצא בהן חייב בתרומות וכן במעשרות.

תרומות ב, ו: הירקות אע"פ שהן מאכל אדם אינן חייבין במעשרות אלא מדבריהן, לפי שנאמר במעשר תבואת זרעך תבואה וכיוצא בה, אבל הירקות אינן בכלל התבואה, וכן יראה לי שהוא הדין בתרומה, שהרי נאמר בה דגןך תירושך ויצהרך כל הדומה לאלו אבל תרומת הירק מדבריהם כמעשר.

מעשר שני א, ג: והחרובין אף ע"פ שחנטו פירותיהן קודם ט"ו בשבט מתעשרין להבא, הואיל ומתעשרות מדברי סופרים, יראה לי שאין הדברים אמורין אלא בחרובי צלמונה וכיוצא בהן שאין ראויין למאכל רוב האדם, והן הן שמתעשרות מדברי סופרים, אבל שאר החרובין יראה לי שהן כשאר פירות האילן.

מ"ב (ראה הש"ס יב מ"א)

תנא דרבנן - מדתנן לירקות יותר משאר כל פירות, משמע דכל שאר פירות מעשרן דאורייתא, וכן משמע בריש מסכת מעשרות בירושלמי דדריש כולהו מקרא חוץ מירקות ומסיק דמעשר ירקות מדבריהם... אבל אי אפשר לומר כן דלקמן בפירקין (דף טו:) אמרו מעשר חרובין דרבנן ובפרק כיצד מברכין (ברכות דף לו.) מעשר צלף מדרבנן ובפרק אלו עוברין (פסחים דף מד.) מעשר תבלין דרבנן ואפילו תאנים ורמונים ותמרים דכתיבי בקרא דארץ חטה פטורין מן המעשרות דלא מחייב מדאורייתא אלא דגן ותירוש ויצהר כדאמרין בפ' מעשר בהמה (בכורות דף נד. ושם) תירוש ודגן דאורייתא שאר מינים מדרבנן... והא דקאמרין בירושלמי ירקות מדבריהם היינו שאין להם סמך מן הפסוק...

ר"י (יב מ"א פ"א ע"א)

אפי' בתרומה דרבנן. כגון תרומת פירות הואיל ואיכא תרומה דאורייתא כגון דגן תירוש ויצהר גזרי':

מ"ג (ראה פ"א ע"א)

ואחר כך (פסוק כג) הזכיר המינים המחוייבים להתעשר, מעשר דגןך ותירושך ויצהרך - וכן יזכיר בכל מקום (לעיל יב יז) לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגןך ותירושך ויצהרך וגו', וכן אמר בפרשת מתנות כהונה (במדבר יח יב) כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן ראשיתם אשר יתנו לה', כי אלו בלבד הם החייבים בתרומה ובמעשרות מן התורה. וכן מה שאמר הכתוב (ויקרא כז ל) וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא, לא יצוה שיעשר כל זרע הארץ וכל פרי העץ, אבל טעמו כל אשר תעשר מזרע הארץ שהוא דגן ומפרי העץ שהוא תירוש ויצהר יהיה לה'. וכלשון הזה כתב רש"י (שם), מזרע הארץ דגן, ופרי העץ תירוש ויצהר. ויקצר הכתוב שם, כי איננו מקום המצוה לחייב שיעשר, אבל הוא מצוה שיהיה המעשר קדש לה' עד שיפדה בתוספת חומש, אבל המצוה בתרומות ומעשרות בכל מקום הן דגן תירוש ויצהר:

ופירוש דגן בלשון הקדש, חמשת המינים הידועין בתבואה, ופירוש תירוש, היין החדש אשר ישיקו היקבים, ויצהר, השמן אשר בהן. ואין מין אחר בכל הזרעין ובכל פירות האילן חייבין מן התורה כלל לא בתרומות ולא במעשרות, ויש ברייתות שנויות בתורת כהנים (בחקותי פרק יב ט) ובספרי (ראה קה) לאסמכתות והן מוטעות. אבל הדבר המתבאר בגמרא מן התלמוד הבבלי (ברכות לו א) והירושלמי (חלה פ"ד ה"ד) ופשוטו של מקרא כך הוא, שאפילו זיתים וענבים מעשר שלהם אינו מן התורה עד שיעשו תירוש ויצהר. ותהיה בזה נזהר, שכבר טעו בו מגדולי המחברים (עי' רמב"ם הלכות תרומות פ"ב ה"א):

מ"ד (ראה פ"א ע"א)

וזה לשון הראב"ד, ונראה לי דכל שבעת המינים שהם חייבים בבכורים בתרומה ומעשרות דגמיר ראשית ראשית מראשית כל פרי האדמה וראשית דגןך תירושך ויצהרך.

מ"ה (ראה פ"א ע"א)

והנה בשיטות אלו שנחלקו אבות העולם אין בידינו להכריע.

מ"ו (ראה פ"א ע"א)

כל אוכל אדם, הנשמר, שגידוליו מן הארץ, חייב בתרומה.